

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके
॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

हरिः ओम् ॥
तच्छ्रुं॑यो॒रावृ॑णीमहे।
गा॒तुं य॒ज्ञाय॑।
गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये।
दै॒वीं स्व॒स्तिर॑स्तु नः।
स्व॒स्तिर्मा॑नु॒षेभ्यः॑।
ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्।
शं नो॑ अस्तु द्वि॒पदै॑।
शं चतु॑ष्पदे।
ओं शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

हरिः ओ(४)म् ॥
चित्ति॒स्स्रुक॑।
चित्त॒माज्य॑म्।
वाग्वेदिः॑।
आधी॑तं ब॒रु॒हिः।
केतो॑ अ॒ग्निः।

Please let us know of any errors in this text.

विज्ञा॑तम॒ग्निः।
वाक्प॑तिरु॒होता॑।
मन॑ उपव॒क्ता।
प्रा॒णो ह॒विः।
सामा॑ध्व॒र्युः।
वाच॑स्पते विधे नामन्।
वि॒धेम॑ ते नाम॑।
वि॒धेस्त्वम॒स्माकं॑ नाम॑।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबतु।
आऽस्मासु॑ नृ॒म्णं धा॒थ्स्वाहा॑ ॥ 1 ॥

अ॒ध्व॒र्युः पञ्च॑ च ॥ 1 ॥

पृथि॑वी होता॑।
द्यौर॑ध्व॒र्युः।
रु॒द्रोऽग्नी॑त्।
बृह॑स्पतिरुपव॒क्ता।
वाच॑स्पते वा॒चो वी॒र्ये॑ण।
संभृ॑ततमे॒नाय॑क्ष्यसे।
यज॑मानाय॒ वार्य॑म्।
आ सुव॑स्कर॒स्मै।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबति।

ज॒जन॒दिन्द्र॑मिन्द्रि॒याय॒ स्वाहा॑ ॥ 2 ॥

पृथि॒वी होता॒ दशं ॥ 2 ॥

अ॒ग्निर्होता॑ ।

अ॒श्विना॑ऽध्व॒र्यू ।

त्वष्टा॒ऽग्नीत् ।

मि॒त्र उ॑पव॒क्ता ।

सोम॒स्सोम॑स्य पुरो॒गाः ।

शु॒क्रश्शु॒क्रस्य॑ पुरो॒गाः ।

श्रा॒तास्तं॑ इन्द्र॒ सोमाः॑ ।

वाता॑पे॒र्हवन॑श्रुत॒स्स्वाहा॑ ॥ 3 ॥

अ॒ग्निर्होता॑ऽष्टौ ॥ 3 ॥

सूर्यं॑ ते॒ चक्षुः॑ ।

वातं॑ प्रा॒णः ।

द्यां पृ॒ष्ठम् ।

अ॒न्तरि॑क्षमा॒त्मा ।

अङ्गै॑र्य॒ज्ञम् ।

पृथि॒वीगं॑ शरी॒रैः ।

वाचं॑स्पते॒ऽच्छि॑द्रया वा॒चा ।

अच्छि॑द्रया जु॒ह्वा ।

दिवि॑ दे॒वावृ॒धगं॑ होत्रा॒मेर॑यस्व॒ स्वाहा॑ ॥ 4 ॥

सूर्यं ते नवं ॥ 4 ॥

महाहविरुहोता॑ ।
सत्यहविरध्वर्युः॑ ।
अच्युतपाजा अग्नीत् ।
अच्युतमना उपवक्ता ।
अनाधृष्यश्चाप्रतिधृष्यश्च यज्ञस्याभिगरौ ।
अयास्यं उद्गाता ।
वाचस्पते हृद्विधे नामन् ।
विधेमं ते नाम ।
विधेस्त्वमस्माकं नाम ।
वाचस्पतिस्सोममपात् ।
मा दैव्यस्तन्तुश्छेदि मा मनुष्यः ।
नमो दिवे ।
नमः पृथिव्यै स्वाहा ॥ 5 ॥

अपात्नीणि च ॥ 5 ॥

वाग्घोता॑ ।
दीक्षा पत्नी॑ ।
वातोऽध्वर्युः॑ ।
आपोऽभिगरः॑ ।
मनो हविः॑ ।

तप॑सि जुहो॑मि।
भूर्भुव॑स्सुवः॑।
ब्रह्म॑ स्वय॒म्भु।
ब्रह्म॑णे स्वय॒म्भुवे॒ स्वाहा॑ ॥ 6 ॥

वाग्धोता॒ नव॑ ॥ 6 ॥

ब्रा॒ह्म॒ण एक॑होता।
स य॒ज्ञः।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पुष्टिं॑ यशः॑।
य॒ज्ञश्च॑ मे भूयात्।
अ॒ग्निर्द्वि॑होता।
स भ॒र्ता।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पुष्टिं॑ यशः॑।
भ॒र्ता च॑ मे भूयात्।
पृथि॒वी त्रि॑होता।
स प्र॑तिष्ठा ॥ 7 ॥

स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पुष्टिं॑ यशः॑।
प्र॑तिष्ठा च॑ मे भूयात्।
अ॒न्तरि॑क्षं चतु॑र्होता।
स वि॒ष्टाः।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पुष्टिं॑ यशः॑।

वि॒ष्ठाश्च॑ मे भूयात्।
वा॒युः प॒ञ्च॑होता।
स प्रा॒णः।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पु॒ष्टिं॑ यशः।
प्रा॒णश्च॑ मे भूयात् ॥ ८ ॥

च॒न्द्रमा॒ष्वड्ढो॑ता।
स ऋ॒तून्क॑ल्पयाति।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पु॒ष्टिं॑ यशः।
ऋ॒तव॑श्च मे कल्पन्ताम्।
अ॒न्नं स॒प्त॑होता।
स प्रा॒णस्य॑ प्रा॒णः।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पु॒ष्टिं॑ यशः।
प्रा॒णस्य॑ च मे प्रा॒णो भू॑यात्।
द्यौर॒ष्ट॑होता।
सो॑ऽनाधृष्यः ॥ ९ ॥

स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पु॒ष्टिं॑ यशः।
अ॒नाधृ॒ष्यश्च॑ भूयासम्।
आ॒दि॒त्यो न॑वहोता।
स ते॑ज॒स्वी।
स मे॑ ददातु प्र॒जां प॒शून्पु॒ष्टिं॑ यशः।

तेजस्वी च भूयासम्।
 प्रजापतिर्दशहोता।
 स इदगं सर्वम्।
 स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
 सर्वं च मे भूयात् ॥ 10 ॥

प्रतिष्ठा प्राणश्च मे भूयादनाधृष्यस्सर्वं च मे भूयात् ॥ 7 ॥

ब्राह्मणो यज्ञोऽग्निर्भर्ता पृथिवी प्रतिष्ठाऽन्तरिक्षं
 विष्ठा वायुः प्राणश्चन्द्रमा ऋतूनन्नगं स प्राणस्य
 प्राणो द्यौरनाधृष्य आदित्यस्स तेजस्वी
 प्रजापतिस्स इदगं सर्वगं सर्वं च मे भूयात् ॥

अग्निर्यजुर्भिः।
 सविता स्तोमैः।
 इन्द्र उक्थामदैः।
 मित्रावरुणावाशिषां।
 अङ्गिरसो धिष्णियैरग्निभिः।
 मरुतस्सदोहविर्धानाभ्याम्।
 आपः प्रोक्षणीभिः।
 ओषधयो बर्हिषां।
 अदितिर्वेद्यां।
 सोमो दीक्षयां ॥ 11 ॥

त्वष्टे॒ध्मेन॑ ।
विष्णु॑र्य॒ज्ञेन॑ ।
वस॑व॒ आज्ये॑न ।
आ॒दि॒त्या दक्षि॑णाभिः ।
विश्वे॑ दे॒वा ऊ॒र्जा ।
पू॒षा स्व॑गाका॒रेण॑ ।
बृ॒ह॒स्पतिः॑ पुरो॒धया॑ ।
प्र॒जाप॑तिरु॒द्गी॒थेन॑ ।
अ॒न्तरि॑क्षं प॒वित्रे॑ण ।
वा॒युः पात्रैः॑ ।
अ॒ह॒ग्ग् श्रद्ध॑या॑ ॥ 12 ॥

दी॒क्षया॑ पात्रै॒रेक॑ञ्च ॥ 8 ॥

सेनेन्द्र॑स्य ।
धेना॑ बृ॒ह॒स्पतेः॑ ।
प॒थ्या॑ पू॒ष्णः ।
वाग्वा॒योः ।
दी॒क्षा सोम॑स्य ।
पृ॒थि॒व्य॑ग्नेः ।
वसू॑नां गाय॒त्री ।
रु॒द्राणां॑ त्रि॒ष्टुक् ।

आ॒दि॒त्यानां॒ जग॑ती ।
वि॒ष्णो॑रनु॒ष्टुक् ॥ 13 ॥

वरु॑णस्य वि॒राट् ।
य॒ज्ञस्य॑ प॒ङ्क्तिः॑ ।
प्र॒जाप॑ते॒रनु॑मतिः ।
मि॒त्रस्य॑ श्र॒द्धा ।
स॒वि॒तुः प्र॑सूतिः ।
सूर्य॑स्य म॒रीचिः॑ ।
च॒न्द्रम॑सो रोहि॒णी ।
ऋ॒षी॑णामरुन्ध॒ती ।
प॒र्जन्य॑स्य वि॒द्युत् ।
चत॑स्रो दि॒शः ।
चत॑स्रोऽवा॒न्तर॑दि॒शाः ।
अह॑श्च रा॒त्रिश्च॑ ।
कृ॒षिश्च॑ वृ॒ष्टिश्च॑ ।
त्वि॒षिश्चाप॑चितिश्च ।
आप॑श्चौष॒धयश्च॑ ।
ऊ॒र्क्च॑ सू॒नृता॑ च दे॒वानां॑ प॒त्नयः॑ ॥ 14 ॥

अ॒नु॒ष्टुग्दि॒श॒षट्च॑ ॥ 9 ॥

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒स॒वे।
 अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑म्।
 पू॒ष्णो ह॒स्ताभ्या॑ प्रतिगृह्णामि।
 राजा॑ त्वा वरु॑णो नयतु देवि दक्षिणे॒ऽग्रये॑ हिर॑ण्यम्।
 तेना॑मृत॒त्वम॑श्याम्।
 वयो॑ दा॒त्रे।
 मयो॑ मह्य॑मस्तु प्रतिग्रही॒त्रे।
 क इ॒दं कस्मा॑ अदात्।
 कामः॑ कामा॑य।
 कामो॑ दा॒ता ॥ 15 ॥

कामः॑ प्रतिग्रही॒ता।
 काम॑ग्ं समु॒द्रमा॑विश।
 कामे॑न त्वा॒ प्रतिगृ॑ह्णामि।
 कामै॑तत्ते॑।
 ए॒षा ते॑ काम॒ दक्षि॑णा।
 उ॒त्ता॒नस्त्वा॑ऽऽङ्गीर॒सः प्रतिगृ॑ह्णातु।
 सोमा॑य॒ वासः॑।
 रु॒द्राय॑ गा॒म्।
 वरु॑णा॒याश्व॑म्।
 प्र॒जाप॑तये॒ पुरु॑षम् ॥ 16 ॥

मन॑वे॒ तल्प॑म्।
 त्वष्ट्रे॑ऽजाम्।
 पू॒ष्णेऽवि॑म्।
 नि॒र्ऋ॑त्या अ॒श्वतर॑ग॒र्द्भौ।
 हि॒मव॑तो ह॒स्तिन॑म्।
 ग॒न्ध॒र्वा॒फ॒स॒रा॒भ्य॑स्स॒गल॑ङ्क॒रणे॑।
 वि॒श्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यो॑ धा॒न्यम्।
 वा॒चेऽन्न॑म्।
 ब्रह्म॑ण ओ॒दन॑म्।
 स॒मु॒द्राया॑पः ॥ 17 ॥

उ॒त्ता॒नाया॑ङ्गीर॒सायानः॑।
 वै॒श्वान॒राय॑ रथ॑म्।
 वै॒श्वान॒रः प्र॒त्नथा॑ नाक॒मारु॑हत्।
 दि॒वः पृ॒ष्ठं भ॑न्द॒मान॑स्सु॒मन्म॑भिः।
 स पू॒र्वव॒ज्जन॑य॒ज्जन्त॑वे॒ धन॑म्।
 स॒मा॒नम॑ज्मा॒ परि॑याति॒ जागृ॑विः।
 राजा॑ त्वा॒ वरु॑णो नयतु देवि दक्षिणे वैश्वान॒राय॑ रथ॑म्।
 तेना॑मृ॒तत्व॑म॒श्याम्।
 वयो॑ दा॒त्रे।
 मयो॑ मह्य॑मस्तु॒ प्रति॑ग्रही॒त्रे ॥ 18 ॥

क इ॒दं कस्मा॑ अ॒दात्।
 कामुः॑ का॒माय॑।
 कामो॑ दा॒ता।
 कामः॑ प्र॒तिग्र॑ही॒ता।
 काम॑ग्ं स॒मुद्र॑मावि॒श।
 कामे॑न त्वा॒ प्र॒ति॑गृ॒ह्णामि॑।
 कामै॑त॒त्तै॑।
 ए॒षा ते॑ का॒मु द॒क्षि॑णा।
 उ॒त्ता॒नस्त्वा॑ऽऽङ्गी॒र॒सः प्र॒ति॑गृ॒ह्णातु॑ ॥ 19 ॥

दा॒ता पु॒रुष॑मापः॑ प्र॒तिग्र॑ही॒त्रे नव॑ च ॥ 10 ॥

सु॒वर्णं॑ घ॒र्मं प॒रि॑वे॒द वे॒नम्।
 इन्द्र॑स्या॒त्मानं॑ द॒श॒धा च॑र॒न्तम्।
 अ॒न्तस्स॑मु॒द्रे म॑न॒सा च॑र॒न्तम्।
 ब्र॒ह्माऽन्व॑वि॒न्द॒दश॑हो॒तार॑म॒र्णे॑।
 अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्ट॒शा॒स्ता ज॑ना॒नाम्।
 ए॒क॒स्सन्ब॑हु॒धा वि॑चारः।
 श॒त॒गं शु॒क्राणि॑ य॒त्रैकं॑ भ॒वन्ति॑।
 स॒र्वे वे॒दा य॒त्रैकं॑ भ॒वन्ति॑।
 स॒र्वे हो॒तारो॑ य॒त्रैकं॑ भ॒वन्ति॑।
 स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॑ना॒नाम् ॥ 20 ॥

अ॒न्तः प्र॒विष्ट॑शा॒स्ता ज॒ना॒ना॒गुं॑ स॒र्वा॒त्मा॑ ।
 स॒र्वाः प्र॒जा यत्रै॑कं भ॒वन्ति॑ ।
 चतु॑र्हो॒तारो॒ यत्र॑ स॒म्पदं॑ गच्छ॒न्ति दे॒वैः ।
 स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॒ना॒ना॒म् ।
 ब्र॒ह्मेन्द्र॑म॒ग्निं ज॒गतः॑ प्र॒तिष्ठा॑म् ।
 दि॒व आ॒त्मान॑गुं स॒वितारं॑ बृ॒हस्प॑ति॒म् ।
 चतु॑र्हो॒तारं प्र॒दिशो॑ऽनु॒क्लृप्त॑म् ।
 वा॒चो वी॒र्यं॑ तप॒साऽन्व॑विन्दत् ।
 अ॒न्तः प्र॒विष्टं॑ क॒र्तार॑मे॒तम् ।
 त्वष्टा॑र॒गुं रू॒पाणि॑ वि॒कुर्वन्तं॑ वि॒पश्चि॑म् ॥ 21 ॥

अ॒मृत॑स्य प्रा॒णं य॒ज्ञमे॒तम् ।
 चतु॑र्हो॒तृणा॒मा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ निचि॑क्युः ।
 अ॒न्तः प्र॒विष्टं॑ क॒र्तार॑मे॒तम् ।
 दे॒वानां॑ बन्धु॒ निहि॑तं गुहा॑सु ।
 अ॒मृते॑न क्लृप्तं य॒ज्ञमे॒तम् ।
 चतु॑र्हो॒तृणा॒मा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ निचि॑क्युः ।
 श॒तं नि॒युतः॑ परि॑वेद॒ विश्वा॑ वि॒श्ववा॑रः ।
 वि॒श्वमि॑दं वृ॒णाति॑ ।
 इन्द्र॑स्या॒त्मा निहि॑तः प॒ञ्च॑हो॒ता ।
 अ॒मृतं॑ दे॒वाना॒मायुः॑ प्र॒जाना॑म् ॥ 22 ॥

इन्द्रगुं राजानगुं सवितारमेतम्।
 वायोरात्मानं कवयो निचिक्युः।
 रश्मिगुं रश्मीनां मध्ये तपन्तम्।
 ऋतस्य पदे कवयो निपांति।
 य आण्डकोशे भुवनं बिभर्ति।
 अनिर्भिण्णस्सन्नथं लोकान् विचष्टे।
 यस्याण्डकोशगुं शुष्ममाहुः प्राणमुल्बम्।
 तेन क्लृप्तोऽमृतेनाहमस्मि।
 सुवर्णं कोशगुं रजसा परीवृतम्।
 देवानां वसुधानीं विराजम् ॥ 23 ॥

अमृतस्य पूर्णां तामुं कलां विचक्षते।
 पादगुं षड्ढोतुर्न किलां विविथ्से।
 येनर्तवः पञ्चधोत क्लृप्ताः।
 उत वा षड्धा मनसोत क्लृप्ताः।
 तगुं षड्ढोतारमृतुभिः कल्पमानम्।
 ऋतस्य पदे कवयो निपांति।
 अन्तः प्रविष्टं कर्तारमेतम्।
 अन्तश्चन्द्रमसि मनसा चरन्तम्।
 सहैव सन्तं न विजानन्ति देवाः।
 इन्द्रस्यात्मानगुं शतधा चरन्तम् ॥ 24 ॥

इन्द्रो राजा जगतो य ईशे।
 सप्तहोता सप्तधा विक्लृप्तः।
 परेण तन्तुं परिषिच्यमानम्।
 अन्तरादित्ये मनसा चरन्तम्।
 देवानागं हृदयं ब्रह्माऽन्वविन्दत्।
 ब्रह्मैतद्ब्रह्मण उज्जभार।
 अर्कग्श्चोतन्तगं सरिरस्य मध्ये।
 आ यस्मिन्सप्त पेरवः।
 मेहन्ति बहुलाग् श्रियम्।
 बृहश्वामिन्द्र गोमतीम् ॥ 25 ॥

अच्युतां बहुलाग् श्रियम्।
 स हरिर्वसुवित्तमः।
 पेरुरिन्द्राय पिन्वते।
 बृहश्वामिन्द्र गोमतीम्।
 अच्युतां बहुलाग् श्रियम्।
 मह्यमिन्द्रो नियच्छतु।
 शतगंशता अस्य युक्ता हरीणाम्।
 अर्वाडायातु वसुभी रश्मिरिन्द्रः।
 प्रमगंहमाणो बहुलाग् श्रियम्।
 रश्मिरिन्द्रस्सविता मे नियच्छतु ॥ 26 ॥

घृ॒तं ते॒जो॒ मधु॑मदिन्द्रि॒यम् ।
 मय्य॒यम॒ग्नि॑र्दधातु ।
 हरिः॑ पत॒ङ्गः प॑ट॒री सु॑प॒र्णः ।
 दि॒वि॒क्षयो॒ नभ॑सा॒ य ए॑ति ।
 स न॒ इन्द्रः॑ का॒मव॑रं द॑दातु ।
 पञ्चा॑रं च॒क्रं परि॑वर्तते पृथु ।
 हिर॑ण्यज्योतिस्सरि॒रस्य॒ मध्ये॑ ।
 अज॑स्रं ज्योति॒र्नभ॑सा॒ सर्प॑देति ।
 स न॒ इन्द्रः॑ का॒मव॑रं द॑दातु ।
 सप्त॑ युञ्जन्ति॒ रथ॑मेकचक्रम् ॥ 27 ॥

ए॒को अ॒श्वो॑ वहति सप्तना॒मा ।
 त्रि॒नाभिं॑ च॒क्रम॒जर॒मन॑र्वम् ।
 येने॒मा वि॒श्वा॒ भुव॑नानि तस्थुः ।
 भ॒द्रं प॑श्यन्त॒ उप॑सेदुर॒ग्रे ।
 तपो॑ दी॒क्षामृष॑यस्सुव॒र्विदः॑ ।
 ततः॑ क्ष॒त्रं ब॒लमो॑जंश्च जा॒तम् ।
 तद॒स्मै दे॒वा अ॒भिस॑न्नमन्तु ।
 श्वे॒तगं॑ र॒श्मिं बो॑भुज्यमा॒नम् ।
 अ॒पां ने॒तारं॑ भुव॑नस्य गो॒पाम् ।
 इन्द्रं॑ निचि॑क्युः प॒रमे॑ व्योमन् ॥ 28 ॥

रोहिणीः पिङ्गला एकरूपाः।
 क्षरन्तीः पिङ्गला एकरूपाः।
 शतगं सहस्राणि प्रयुतानि नाव्यानाम्।
 अयं यश्चेतो रश्मिः।
 परि सर्वमिदं जगत्।
 प्रजां पशून्धनानि।
 अस्माकं ददातु।
 श्वेतो रश्मिः परि सर्वं बभूव।
 सुवन्मह्यं पशून् विश्वरूपान्।
 पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया ॥ 29 ॥

हृदा पश्यन्ति मनसा मनीषिणः।
 समुद्रे अन्तः कवयो विचक्षते।
 मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः।
 पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति।
 तां गन्धर्वोऽवदद्गर्भे अन्तः।
 तां द्योतमानाग् स्वर्यं मनीषाम्।
 ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति।
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः।
 विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
 अग्निस्ताग् अग्रे प्रमुमोक्तु देवः ॥ 30 ॥

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ संवि॒दानः॑ ।
 वी॒तग्ग् स्तु॑केस्तुके ।
 यु॒वम॒स्मासु॑ नियच्छ॒तम् ।
 प्रप्र॑ य॒ज्ञप॑तिं तिर ।
 ये ग्रा॒म्याः प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पाः ।
 वि॒रूपा॒स्सन्तो॑ बहु॒धैकरू॑पाः ।
 तेषा॑ग् सप्तानामि॒ह रन्ति॑रस्तु ।
 रा॒यस्पोषा॑य सुप्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॑य ।
 य आ॑र॒ण्याः प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पाः ।
 वि॒रूपा॒स्सन्तो॑ बहु॒धैकरू॑पाः ॥ 31 ॥

वा॒युस्ता॑ग् अ॒ग्रे प्र॑मु॒मोक्तु॑ दे॒वः ।
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ संवि॒दानः॑ ।
 इडा॑यै सृ॒प्तं घृ॒तव॑च्चराच॒रम् ।
 दे॒वा अ॒न्ववि॑न्द॒न्गुहा॑हितम् ।
 य आ॑र॒ण्याः प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पाः ।
 वि॒रूपा॒स्सन्तो॑ बहु॒धैकरू॑पाः ।
 तेषा॑ग् सप्तानामि॒ह रन्ति॑रस्तु ।
 रा॒यस्पोषा॑य सुप्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॑य ॥ 32 ॥

आ॒त्मा जना॑नां वि॒कुर्वन्त॑ वि॒पश्चिं प्र॒जानां॑
 वसु॑धानीं वि॒राजं॑ चरन्तं गोम॒तीं मे॒ नियच्छ॑त्वेकचक्रं
 व्यो॑मन्मा॒यया॑ दे॒व एक॑रूपा अ॒ष्टौ च॑ ॥ 11 ॥

स॒हस्र॑शी॒र्षा॒ पुरु॑षः।
 स॒ह॒स्रा॒क्षस्स॒हस्र॑पात्।
 स भूमिं॑ वि॒श्वतो॑ वृ॒त्वा।
 अत्य॑तिष्ठद्दशाङ्गु॒लम्।
 पुरु॑ष ए॒वेद॑गं॒ सर्व॑म्।
 यद्भू॑तं यच्च॒ भव्य॑म्।
 उ॒तामृ॑त॒त्वस्येशा॑नः।
 यद॒न्नेना॑ति॒रोह॑ति।
 ए॒तावा॑नस्य॒ महि॑मा।
 अतो॒ ज्याया॑गंश्च॒ पूरु॑षः ॥ 33 ॥

पादो॑ऽस्य॒ विश्वा॑ भू॒तानि॑।
 त्रि॒पाद॑स्यामृ॒तं दि॒वि।
 त्रि॒पाद॑र्ध्व उ॒दैत्पुरु॑षः।
 पादो॑ऽस्ये॒हाभ॑वा॒त्पुनः॑।
 ततो॒ विश्व॑ङ्गव्य॒क्राम॑त्।
 सा॒श॒ना॒न॒श॒ने अ॒भि।
 तस्मा॑द्वि॒राड॑जायत।
 वि॒राजो॒ अधि॑ पूरु॑षः।
 स जा॒तो अत्य॑रिच्यत।
 प॒श्चाद्भूमि॑मथो॒ पुरः॑ ॥ 34 ॥

यत्पुरुषेण ह॒विषा॑ ।
 दे॒वा य॒ज्ञम॑तन्वत ।
 व॒स॒न्तो अ॑स्यासी॒दाज्य॑म् ।
 ग्री॒ष्म इ॒ध्मश्श॒रद्ध॒विः ।
 स॒प्तास्या॑सन्परि॒धयः॑ ।
 त्रि॒स्सप्त॒ समि॑धः कृ॒ताः ।
 दे॒वा यद्य॒ज्ञं त॑न्वा॒नाः ।
 अब॑ध्नन्पुरुषं प॒शुम् ।
 तं य॒ज्ञं ब॒र्हिषि॑ प्रौक्षन् ।
 पुरु॑षं जा॒तम॑ग्र॒तः ॥ 35 ॥

तेन॑ दे॒वा अय॑जन्त ।
 सा॒ध्या ऋ॑षयश्च॒ ये ।
 तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हु॒तः ।
 संभृ॑तं पृषदा॒ज्यम् ।
 प॒शूग्स्ताग्श्च॑क्रे वाय॒व्यान् ।
 आ॒र॒ण्यान्प्रा॒म्याश्च॒ ये ।
 तस्मा॑द्य॒ज्ञात्सर्व॑हु॒तः ।
 ऋच॑स्सामा॒नि जज्ञि॑रे ।
 छ॒न्दाग्ंसि॑ जज्ञि॒रे तस्मा॑त् ।
 यजु॑स्तस्मा॒दजा॑यत ॥ 36 ॥

तस्मा॒द॒श्वा॑ अजायन्त।
 ये के॑ चो॒भ्याद॑तः।
 गावो॑ ह ज॒ज्ञिरे॒ तस्मा॑त्।
 तस्मा॑ञ्जा॒ता अ॑जा॒वयः॑।
 यत्पु॑रुषं॒ व्य॑दधुः।
 क॒ति॒धा व्य॑कल्पयन्।
 मुखं॒ किम॑स्य॒ कौ बा॒हू।
 कावू॑रू पादा॑वुच्येते।
 ब्रा॒ह्म॒णो॑ऽस्य॒ मुख॑मासीत्।
 बा॒हू रा॑ज॒न्यः कृ॑तः ॥ 37 ॥

ऊ॒रू तद॑स्य॒ यद्वैश्यः॑।
 प॒द्भ्याग्ं॑ शू॒द्रो अ॑जायत।
 च॒न्द्रमा॒ मन॑सो जा॒तः।
 चक्षो॑स्सूर्यो॑ अजायत।
 मुखा॑दिन्द्र॒श्चाग्नि॑श्च।
 प्रा॒णाद्वा॒युर॑जायत।
 नाभ्या॑ आसीद॒न्तरि॑क्षम्।
 शी॒र्ष्णो॑ द्यौस्सम॑वर्तत।
 प॒द्भ्यां भूमि॑र्दिश॒श्चोत्रा॑त्।
 तथा॑ लो॒काग्ं अ॑कल्पयन् ॥ 38 ॥

वेदा॒हमे॒तं पु॒रुषं॑ म॒हान्त॑म् ।
 आ॒दि॒त्यव॑र्णं॒ तम॑स॒स्तु पा॒रे ।
 सर्वा॑णि रू॒पाणि॑ वि॒चित्य॑ धी॒रः ।
 नामा॑नि कृ॒त्वाऽभि॑व॒दन् यदा॑स्तै॑ ।
 धा॒ता पु॒रस्ता॑द्यमु॒दाज॑हार॑ ।
 श॒क्रः प्रवि॑द्वान्प्रदिश॒श्चत॑स्रः ।
 तमे॒वं वि॑द्वान॒मृत॑ इ॒ह भ॑वति ।
 नान्यः॑ पन्था॒ अय॑नाय विद्यते ।
 य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वाः ।
 तानि॑ धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ।
 ते ह॒ नाकं॑ महि॒मान॑स्सचन्ते ।
 यत्र॑ पूर्वे॑ सा॒ध्यास्सन्ति॑ दे॒वाः ॥ 39 ॥

पूरुषः पुरोऽग्रतोऽजायत कृतोऽकल्पयन्नासन्द्वे च ॥ 12 ॥

ज्यायानधि पूरुषः ।

अन्यत्र पूरुषः ॥

अ॒द्भ्यस्सं॑भूतः पृथि॒व्यै रसा॑च्च ।
 वि॒श्वक॑र्मण॒स्सम॑वर्तताधि॑ ।
 तस्य॑ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रूपमेति ।
 तत्पु॑रुषस्य॒ विश्व॑माजा॒नम॑ग्रे॑ ।
 वेदा॒हमे॒तं पु॒रुषं॑ म॒हान्त॑म् ।

आ॒दि॒त्य॒व॒र्णं॒ तम॑सः॒ पर॑स्तात्।
 तमे॒वं वि॒द्वान॒मृतं॑ इ॒ह भ॑वति।
 नान्यः॑ पन्थां॑ वि॒द्यते॑ऽय॒नाय॑।
 प्र॒जाप॑तिश्चरति॒ गर्भे॑ अ॒न्तः।
 अ॒जाय॑मनो बहुधा विजा॑यते ॥ 40 ॥

तस्य॑ धी॒राः परि॑जानन्ति॒ योनि॑म्।
 मरी॑चीनां प॒दमि॑च्छन्ति वे॒धसः॑।
 यो दे॒वेभ्य॑ आत॑पति।
 यो दे॒वानां॑ पु॒रोहि॑तः।
 पूर्॒वो यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः।
 नमो॑ रु॒चाय॑ ब्रा॒ह्मये॑।
 रुचं॑ ब्रा॒ह्मं ज॒नय॑न्तः।
 दे॒वा अ॒ग्रे तद॑ब्रुवन्।
 यस्त्वै॒वं ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्यात्।
 तस्य॑ दे॒वा अस॑न्वशे॑।
 ही॒श्वं ते ल॒क्ष्मीश्च॑ प॒त्यौ॑।
 अ॒हो॒रा॒त्रे पा॒र्श्वे।
 नक्ष॑त्राणि रू॒पम्।
 अ॒श्विनौ॑ व्यात्त॑म्।
 इ॒ष्टं म॑निषाण।

अ॒मुं म॑निषाण।

सर्वं म॑निषाण ॥ 41 ॥

जा॒य॒ते व॑शं स॒प्त च॑ ॥ 13 ॥

भ॒र्ता स॒न्ध्रि॒यमा॑णो बिभर्ति।

एको॑ दे॒वो ब॑हुधा निविष्टः।

य॒दा भा॒रं त॒न्द्रय॑ते स भर्तु॑म्।

नि॒धाय॑ भा॒रं पु॒नर॒स्तमे॑ति।

तमे॒व मृ॒त्युम॒मृतं॑ तमाहुः।

तं भ॒र्तारं॑ तमु॑ गो॒प्तार॑माहुः।

स भृ॒तो भ्रि॒यमा॑णो बिभर्ति।

य ए॑नं वेदं स॒त्येन॑ भर्तु॑म्।

स॒द्यो जा॒तमु॒त ज॑हात्येषः।

उ॒तो ज॑रन्तं न ज॑हात्येकम् ॥ 42 ॥

उ॒तो ब॒हूने॑कमह॑र्जहार।

अत॑न्द्रो दे॒वस्स॑दमे॒व प्रा॑र्थः।

यस्त॑द्वेद॒ यत॑ आब॒भूव॑।

स॒न्धां च॒ याग्ं स॑न्द॒धे ब्र॑ह्मणैषः।

रम॑ते तस्मि॑न्नु॒त जी॒र्णे श॑याने।

नैनं॑ जहा॒त्यह॑स्सु पू॒र्व्येषु॑।

त्वामा॑पो॒ अनु॑ सर्वा॑श्चरन्ति जान॒तीः।

व॒थ्सं॑ प॒यसा॑ पु॒ना॒नाः।
 त्वम॒ग्नि॑गं ह॒व्य॒वा॒ह॒गं॑ स॒मि॒न्थ॑से।
 त्वं भ॒र्ता मा॑त॒रि॒श्व॑ प्र॒जाना॑म् ॥ 43 ॥

त्वं य॒ज्ञस्त्व॑मु॒ वे॒वासि॑ सोमः।
 तव॑ दे॒वा ह॒व॒माय॑न्ति॒ सर्वे॑।
 त्वमे॒कोऽसि॑ ब॒हू॒ननु॑प्रविष्टः।
 नम॑स्ते अस्तु सु॒हवो॑ म ए॒धि।
 नमो॑ वामस्तु शृ॒णु॒त॒गं॑ ह॒व॑ मे।
 प्राणा॑पानावजि॒र॒गं स॒ञ्चर॑न्तौ।
 ह्या॑मि वां ब्रह्म॑णा तूर्तमे॒तम्।
 यो मां द्वेष्टि॑ तं ज॒हितं॑ यु॒वाना॑।
 प्राणा॑पानौ संवि॒दानौ॑ ज॒हितम्।
 अ॒मुष्या॑सु॒ना मा सङ्ग॑साथाम् ॥ 44 ॥

तं मे॑ दे॒वा ब्रह्म॑णा संवि॒दानौ॑।
 व॒धाय॑ दत्तं तम॒ह॒गं॑ ह॒नामि॑।
 अस॑ञ्ज॒जान॑ स॒त आ॒ब॒भूव॑।
 यंयं॑ ज॒जान॑ स उ॒ गो॒पो अ॑स्य।
 य॒दा भा॒रं त॒न्द्रय॑ते स भ॒र्तु॑म्।
 प॒रास्य॑ भा॒रं पु॒न॒रस्त॑मेति।
 तद्वै॑ त्वं प्रा॒णो अ॑भवः।

म॒हान्भोगः॑ प्र॒जाप॑तेः ।
 भुजः॑ करि॒ष्यमा॑णः ।
 यद्दे॒वान्प्रा॑णयो॒ नव॑ ॥ 45 ॥

एकं॑ प्र॒जानां॑ गसाथां॒ नव॑ ॥ 14 ॥

हरि॒गुं हर॑न्त॒मनु॑यन्ति दे॒वाः ।
 विश्व॑स्येशानं वृष॒भं म॑ती॒नाम् ।
 ब्रह्म॑ सरू॒पम॑नु॒ मेद॑मागात् ।
 अय॑नं॒ मा वि॑व॒धीर्वि॑क्रमस्व ।
 मा छि॑दो मृत्यो॒ मा व॑धीः ।
 मा मे॒ बलं॑ विवृ॒हो मा॑ प्रमो॒षीः ।
 प्र॒जां मा मे॑ रीरिष॒ आयु॑रुग्र ।
 नृ॒चक्ष॑सं त्वा ह॒विषा॑ विधेम ।
 स॒द्यश्च॑कमा॒नाय॑ ।
 प्र॒वे॒पा॒नाय॑ मृत्यवै॑ ॥ 46 ॥

प्रा॒स्मा आ॑शा अशृ॒ण्वन् ।
 कामे॑नाजनय॒न्पुनः॑ ।
 कामे॑न मे॒ काम॑ आगात् ।
 हृद॑या॒द्धृद॑यं मृत्योः ।
 यद्मी॑षा॒मदः॑ प्रि॒यम् ।
 तदै॒तूप॑ माम॒भिः ।

परं॑ मृत्यो॒ अनु॒परे॑हि॒ पन्था॑म्।
यस्ते॒ स्व इत॑रो दे॒वयाना॑त्।
चक्षु॑ष्मते शृण्व॒ते ते॑ ब्रवीमि।
मा नः॑ प्र॒जाग्ं री॑रिषो॒ मोत॑ वी॒रान्।
प्र पू॒र्व्यं मन॑सा॒ वन्द॑मानः।
नाध॑मानो वृष॒भं च॑र्षणी॒नाम्।
यः प्र॒जाना॑मेक॒राण्मा॑नु॒षीणा॑म्।
मृत्युं॑ यजे प्रथम॒जामृ॑तस्य॑ ॥ 47 ॥

मृत्यवे॑ वी॒राग्श्च॒त्वारि॑ च ॥ 15 ॥

त॒रणि॑र्वि॒श्वद॑र्शतो ज्योति॒ष्कृद॑सि सूर्य॑।
विश्व॑माभा॑सि रोच॒नम्।
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि॒ सूर्या॑य त्वा॒ भ्राज॑स्वत
ए॒ष ते॒ योनि॑स्सूर्या॑य त्वा॒ भ्राज॑स्वते ॥ 48 ॥ ॥ 16 ॥

आप्या॑यस्व मदिन्त॒म॒ सोम॒ विश्वा॑भिरू॒तिभिः॑।
भवा॑ नस्स॒प्रथ॑स्तमः ॥ 49 ॥ ॥ 17 ॥

ई॒युष्टे॑ ये पू॒र्वतरा॑मप॒श्यन्व्यु॒च्छन्ती॑मु॒षसं॒
मर्त्या॑सः।
अ॒स्माभि॑रू॒ नु प्र॑ति॒चक्ष्या॑ऽभू॒दो ते य॑न्ति॒ ये
अ॒प॒रीषु॑ प॒श्यान् ॥ 50 ॥ ॥ 18 ॥

ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं
 त्वा सादयामि ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि
 भास्वतीं त्वा सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि
 मल्मला भवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां
 त्वा सादयामि रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां
 त्वा सादयामि बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि
 बोधयन्तीं त्वा सादयामि
 जाग्रतीं त्वा सादयामि ॥ 51 ॥ ॥ 19 ॥

प्रयासाय स्वाहाऽऽयासाय स्वाहा
 वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय
 स्वाहाऽवयासाय स्वाहा शुचे स्वाहा
 शोकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा
 ब्रह्महत्यायै स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ 52 ॥ ॥ 20 ॥

चित्तगं संन्तानेन भवं यक्ना रुद्रं तनिम्ना
 पशुपतिगं स्थूलहृदयेनाग्निगं हृदयेन रुद्रं
 लोहितेन शर्वं मतस्नाभ्यां महादेवमन्तः
 पार्श्वेनौषिष्ठहनगं शिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥ 53 ॥ ॥ 21 ॥

चित्तिः पृथिव्याग्निस्सूर्यं ते चक्षुर्महाहविरहोता
 वाग्धोता ब्राह्मण एकहोताऽग्निर्यजुर्भिस्सेनेन्द्रस्य
 देवस्य सुवर्णं घर्मगं सहस्रशीर्षाऽद्भ्यो भर्ता

हरिं त॒रणि॒राप्या॑यस्वे॒युष्टे॑ ये ज्योति॑ष्मतीं
प्रया॒साय॑ चि॒त्तमेक॑विंशतिः ॥ 21 ॥

चित्ति॑र॒ग्निर्य॑जु॒र्भिर॒न्तः प्रवि॑ष्टः प्र॒जाप॑ति॒र्भर्ता
सन्प्र॑या॒साय॒ द्विप॑श्चा॒शत् ॥ 52 ॥

चित्ति॑र॒ग्निर्य॑जु॒र्भिर॒न्तः प्रवि॑ष्टः प्र॒जाप॑तिः प्र॒जयां
संवि॑दान॒स्तस्य॒ धीरा॒ ज्योति॑ष्मतीं त्रिप॑श्चा॒शत् ॥ 53 ॥

तच्छुं॑ योरावृणीमहे।
गा॒तुं य॒ज्ञाय॑।
गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये।
दैवीं॑ स्व॒स्तिर॑स्तु नः।
स्व॒स्तिर्मानु॑षेभ्यः।
ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्।
शं नो॑ अस्तु द्विपदै॑।
शं चतु॑ष्पदे।
ओं शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

॥ हरिः ओ(३)म् ॥

॥ इति कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ॥